

УДК 343.13

Трофімов Богдан Дмитрович –

студент IV курсу Інституту прокуратури та кримінальної юстиції

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ORCID: 0000-0001-5585-3084

Bohdan D. Trofimov –

4th year student

Institute of Public Prosecutor and Criminal Justice

Yaroslav Mudryi National Law University

(106 Pushkinska St., Kharkiv, 61023, Ukraine)

ORCID: 0000-0001-5585-3084

Щодо реформування інституту відшкодування (компенсації) шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю слідчого, прокурора в ході кримінального провадження

У статті досліджуються зміни до статті 130 Кримінального процесуального кодексу України, які були внесені Законом України №2548-VIII від 18.09.2018 року. Аналізується зміст та доцільність запровадження процедури відшкодування (компенсації) шкоди, завданої учасниками кримінального провадження незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю слідчого, прокурора в ході кримінального провадження з можливістю подальшого стягнення державою виплаченої на користь особи, якій було завдано шкоди, суми з винного слідчого, прокурора.

Ключові слова: *Компенсація, відшкодування, слідчий, прокурор, держава, кримінальне провадження, право зворотної вимоги.*

В статье исследуются изменения, внесенные Законом Украины №2548-VIII от 18.09.2018 года в статью 130 Уголовно-процессуального кодекса Украины. Анализируется содержание и целесообразность введения процедуры возмещения (компенсации) вреда, причиненного участникам уголовного производства незаконными решениями, действиями или бездействием следователя, прокурора в ходе уголовного производства с возможностью дальнейшего взыскания государством суммы, выплаченной лицу, которой был причинен вред, с виновного следователя, прокурора.

Ключевые слова: *Компенсация, возмещение, следователь, прокурор, уголовное производство, изменения в Уголовный процессуальный кодекс Украины, Закон Украины №2548-VIII, часть 2 статьи 130 УПК Украины.*

B.D. Trofimov Regarding Reforming of the Institute Dealing with Compensation of Damages Caused by Illegal Decisions, Acts or Omissions to Act of the Investigator, Prosecutor During Criminal Proceeding

The article investigates amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine which were submitted by the Law of Ukraine No. 2548-VIII of 18.09.2018 ‘On Amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine Regarding Improvement of Ensuring the Rights of the Parties to Criminal Proceeding and Other Persons by Law Enforcement Agencies during Pre-Trial Investigation’ regarding their reasonability to settle the relevant sphere of legal relationship. Attention has been drawn to the amended version of Art. 130 of the Criminal Procedure Code as well as to the compliance of this norm with similar prescriptions of the national legislation. It has been analyzed how the relevant procedures against the investigator and prosecutor if they caused damage being later compensated by the state to the parties of criminal proceedings were regulated. A new provision is evaluated according to its complexity and ability to ensure real effective regulation of the relevant sphere of legal relationships. The author proposes his own developments regarding systematical regulation of the relevant sphere of legal relationships as well as implementation of other provisions of substantive and procedural law. Provisions of an explanatory note to the Draft Law No. 8490 of 18.06.2018 ‘On Amendments to Some Legislative

Acts of Ukraine Regarding Improvement of Ensuring the Rights of the Parties to Criminal Proceeding and Other Persons by Law Enforcement Agencies during Pre-Trial Investigation' regarding necessity to adopt the Law of Ukraine No. 2548-VIII of 18.09.2018. The author also proposes his own draft materials on possible development of the institute of compensation of damages caused by governmental officials.

Keywords: *compensation, indemnification, investigator, prosecutor, criminal proceeding, amendments to the Criminal Proceeding Code of Ukraine, the Law of Ukraine No. 2548-VIII, part 2 of Article 130 of the Criminal Procedure Code of Ukraine.*

Постановка проблеми. 18.09.2018 р. Верховною Радою України було прийнято Закон України №2548-VIII «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування» (далі - Закон №2548-VIII). Зазначеним законом Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) було доповнено, зокрема, інститутом регресивної вимоги держави до слідчого, прокурора, в діях яких є склад злочину або дисциплінарного проступку. На запити автора, подані до Головного слідчого управління Національної поліції України та до Генеральної прокуратури України, останніми було повідомлено про відсутність в них інформації про застосування частини другої статті 130 КПК України до слідчих та прокурорів України відповідно. Зазначене, а також відносна новизна створеного інституту зумовлює актуальність більш детального дослідження даної теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що зміст статті 130 КПК України з урахуванням змін, внесених Законом №2548-VIII, був предметом наукового аналізу Безукладнікової Ю.С. Водночас, положення статті 130 КПК України до внесення згаданих змін перебували в колі наукових поглядів Д.В. Шилової, Л. В. Бойцова, В. Ю. Горелова, Б. Т. Безлепкіна О. В. Капліної, В. Т. Нора, А. А. Підпригори, В. М. Савицького, Г. П. Хімичова та ін.

Невирішені раніше проблеми. Не було піддано детальному аналізу як зміст ч.2 ст. 130 КПК України, так і системний зв'язок між згаданою нормою права та іншими приписами національного законодавства у цій сфері. Також не досліджувалися окремі теоретичні та практичні аспекти реалізації та безпосереднього застосування даного інституту.

Мета. Метою статті є піддання системному аналізу на предмет доцільності та системності дій законодавця по внесенню змін до ст. 130 КПК України шляхом її доповнення частиною другою, а також вироблення власних пропозицій щодо окремих аспектів функціонування відповідної правової процедури.

Виклад основного матеріалу. «Забезпечення неухильного дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час досудового розслідування кримінальних правопорушень та посилення відповідальності службових, посадових осіб правоохоронних органів за неналежне виконання покладених на них обов'язків під час досудового розслідування» — саме така мета прийняття Закону №2548-VIII зазначена у пояснювальній записці до відповідного законопроекту. Таким чином, означена мета може та має виступати критерієм доцільності прийняття та ефективності реалізації означених змін до КПК України.

Напочатку слід піддати аналізу зміст правової норми, якою доповнено статтю 130 КПК України, з урахуванням пояснювальної записки до законопроекту № 8490. На підставі проведеного аналізу можна висувати таке:

1) суб'єктами, на права та обов'язки яких спрямована регулятивна дія даної норми, є держава, а також слідчий та/або прокурор у конкретному кримінальному провадженні;

2) правовою підставою для застосування приписів частини другої статті 130 КПК України є

- набрання законної сили обвинувальним вироком щодо слідчого або прокурора у конкретному кримінальному провадженні в разі, якщо відповідне протиправне діяння є підставою для відшкодування державою шкоди, завданої громадянину, відповідно до Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-

розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду» [4];

- видання уповноваженим суб'єктом накладення дисциплінарного стягнення дисциплінарного акту щодо поведінки слідчого або прокурора в межах конкретного кримінального провадження, при цьому такий дисциплінарний акт має бути результатом службового розслідування, проведеного на підставі рішення суду, яким задоволено скаргу на рішення, дії чи бездіяльність органу досудового розслідування;

3) в разі, якщо правовою підставою для виникнення в держави права зворотної вимоги до слідчого або прокурора є дисциплінарний акт, реалізація державою права зворотної вимоги не залежить від впливу строків застосування та дії дисциплінарного стягнення, накладеного таким актом;

4) обов'язковою передумовою виникнення в держави права зворотної вимоги до слідчого або прокурора є відшкодування державою в порядку, визначеному Законом України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду», шкоди, завданої громадянину відповідними діями слідчого або прокурора.

Зазначена правова норма потребує порівняння з положеннями частини ч.2 ст. 20 Закону України «Про прокуратуру» [5]. Так, останньою правовою нормою визначено розмір вимоги держави до прокурора за наявності відповідної правової підстави. Також ч.2 ст. 20 Закону України «Про прокуратуру» лише передбачається наявність права держави щодо проведення відповідного стягнення, натомість положення частини другої ст. 130 КПК слід визначити як імперативну вимогу держави щодо таких дій. Окрім зазначеного, частиною другою ст. 130 КПК України визначено додаткову правову підставу для виникнення в неї права зворотної вимоги до винного прокурора – наявність в його діях дисциплінарного проступку. Вважаємо, що до відповідних правовідносин після набрання чинності Законом № 2548-VIII має застосовуватись лише положення КПК України. При цьому вважаємо, що однозначне визначення розміру стягнення з

прокурора відповідних коштів не відповідає запропонованому варіанту регуляції таких правовідносин та може застосовуватись лише як гранична межа відповідних позовних вимог, однак жодним чином не повинна обмежувати суд у можливості зменшити розмір відповідної суми.

Аналогічного спеціального припису щодо слідчих Національної поліції в Законі України «Про Національну поліцію» [3] або ж відомчих актах не міститься, через що не вбачаємо жодних підстав для врегулювання відповідних правовідносин щодо слідчого у інший спосіб.

Не погоджуємося з тим, що дисциплінарний акт, який може бути підставою для застосування положень ч.2 ст. 130 КПК України, має бути результатом службового розслідування, проведеного лише на підставі рішення суду, яким задоволено скаргу учасника кримінального провадження на рішення, дії чи бездіяльність органу досудового розслідування (як запропоновано у пояснювальній записці до законопроекту №8490). Вважаємо, що такий підхід обмежуватиме можливість керівників органу досудового розслідування/органу прокуратури до самостійного виявлення відповідних фактів порушення службової дисципліни прокурором або слідчим, а також створюватиме в якості обов'язкової умови для інших учасників кримінального провадження подання скарги до суду на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора, а також відповідне задоволення такої скарги. Пропонуємо визначити правовою підставою для застосування ч.2 ст. 130 КПК України дисциплінарний акт, виданий уповноваженим суб'єктом незалежно від наявності відповідного судового рішення. Тобто, такий дисциплінарний акт має видаватися за результатом дисциплінарного провадження, яке повинно мати можливість бути початим не тільки на підставі судового рішення, а й на підставі, наприклад, звернення керівника відповідної прокуратури.

Зазначені висновки з необхідністю потребують доповнень, які наведені нижче з урахуванням того, що такі доповнення є лише баченням автора функціонування новоствореного правового інституту. Так, потребують відповіді наступні запитання:

1. Який суб'єкт уповноважено на безпосередню реалізацію відповідного права вимоги держави?

Зазначений процесуальний аспект не визначено ані в Законі №2548-VIII, ані в КПК України, Законі України «Про прокуратури», Законі України «Про Національну поліцію», Законі України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду», а також у відомчих актах органів прокуратури та Національної поліції.

Вважаємо, що в такому випадку слід виходити з засад верховенства права, розумності та ефективності правового регулювання. Таким чином, правильним видається застосування зазначеної правової норми державою в особі керівника органу прокуратури/органу досудового розслідування вищого рівня. Зазначаємо, що створення спеціального органу державної влади для виконання даної функції, або ж покладення даної функції на вже існуючі спеціальні органи державної влади (наприклад, Національне агентство з питань запобігання корупції) не забезпечить належного рівня ефективності застосування означеного інституту. Так, керівник органу прокуратури/органу досудового розслідування вищого рівня в будь-якому разі володітиме необхідним обсягом відомостей для забезпечення належної реалізації припису частини другою статті 130 КПК України, особливо в разі застосування такого припису на підставі дисциплінарного акту.

Слід звернути увагу також на те, що відповідне повноваження керівника органу прокуратури/органу досудового розслідування в жодному разі не може бути дискреційним, що є очевидною вимогою засади ефективного управління державною власністю. Більш того, нездійснення ним даного обов'язку повинно тягнути за собою звільнення з посади та кримінальну відповідальність.

2. В якому порядку уповноважений суб'єкт має реалізувати право зворотної вимоги до слідчого або прокурора?

Доцільно згадати, що відповідно до частини третьої статті 1191 Цивільного кодексу України «держава, відшкодувавши шкоду, завдану посадовою, службовою особою органу,

що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, має право зворотної вимоги до цієї особи тільки у разі встановлення в її діях складу кримінального правопорушення за обвинувальним вироком суду щодо неї, який набрав законної сили». Попри часткову невідповідність даної норми ч.2 ст. 130 КПК України, вона має значення як об'єкт телеологічного тлумачення в межах даного дослідження, адже в тому числі на цьому ґрунтуються висновки наукової статті.

Так, враховуючи цивільну по своїй суті природу стягнення з прокурора або слідчого коштів, які держава до цього виплатила особі, права якої були порушені в результаті протиправних дій такого прокурора або слідчого, а також зважаючи на рівень важливості відповідних дій для прокурора або слідчого (ступінь обмеження їх прав), видається доцільним звернення визначеного раніше уповноваженого суб'єкта (керівника органу прокуратури/досудового розслідування вищого рівня) до місцевого суду загальної юрисдикції з позовом про стягнення грошових коштів з прокурора або слідчого. При цьому безпосередній порядок судового розгляду має визначатися загальними критеріями, на підставі яких судом приймається рішення про розгляд справи у порядку спрощеного або ж загального позовного провадження. Територіальну юрисдикцію слід визначати за місцезнаходженням органу прокуратури/органу досудового розслідування.

Також слід зважати на наступний аспект: якщо видання дисциплінарного акту або ж набрання законної сили обвинувальним вироком щодо слідчого або прокурора має місце до закінчення кримінального провадження, в якому були вчинені відповідні протиправні дії слідчого або прокурора, відповідне стягнення коштів також має відбуватися відповідно до рішення суду, ухваленим за запропонованою вище процедурою (в рамках нового цивільного провадження).

Вважаємо, що реалізація припису ч.2 ст. 130 КПК України не може мати форму безспірного стягнення в позасудового порядку, адже обсяг виплачених державою коштів має як безумовну (п.1-4 ст. 3 Закону № 266/94-ВР), так і відносно визначену (п. 5 ст. 3 Закону 266/94-ВР) складові. При цьому в конкретному

випадку розмір шкоди може не відповідати ступеню вини прокурора або слідчого (шкода завдана внаслідок спільних дій кількох слідчих або прокурорів, або прокурором та слідчим спільно, при цьому їх участь у протиправній поведінці не завжди буде рівною тощо). Видається, що прокурор або слідчий також повинні залучатися в статусі третьої особи до провадження по виплаті державою громадянину відшкодування в порядку Закону № 266/94-ВР, однак через різну правову природу таких проваджень не є доцільним незастосування нового судового порядку для стягнення коштів з винного слідчого або прокурора вже відповідно до ч.2 ст. 130 КПК України.

При цьому судові рішення, на підставі якого громадянину відшкодовано шкоду в порядку Закону № 266/94-ВР, а також відповідний обвинувальний вирок чи дисциплінарний акт, при реалізації державою права зворотної вимоги до винного слідчого або прокурора в порядку частини другої статті 130 КПК України можуть мати преюдиціальне значення лише в частині факту вчинення саме цією особою кримінального правопорушення або дисциплінарного проступку, а також відповідно виникнення в державі правової підстави для стягнення саме з цієї особи і саме на цій підставі виплаченого до цього державою розміру грошових коштів на користь відповідного учасника кримінального провадження.

Також слід звернути увагу на те, що лише після встановлення в діях слідчого або прокурора складу кримінального правопорушення або дисциплінарного проступку, у зв'язку з якими в державі відповідно до Закону № 266/94-ВР виникає обов'язок відшкодувати громадянину відповідну шкоду, може мати місце відшкодування державою громадянину такої шкоди. Подання громадянином цивільного позову в рамках такого кримінального провадження не відповідатиме ст. 130 КПК України щодо моменту виникнення права на відшкодування.

При цьому можливим є відшкодування державою шкоди в порядку Закону № 266/94-ВР як до, так і після ухвалення

обвинувального вироку чи видання дисциплінарного акту щодо винного слідчого або прокурора, що зумовлюється правовими підставами для проведення державою відшкодування на користь громадянина відповідної шкоди.

Відповідатиме наведеному звільнення уповноваженого суб'єкта звернення від сплати судового збору, що потребує додаткового законодавчого врегулювання шляхом внесення відповідних доповнень до національного законодавства щодо сплати судового збору.

3. Застосування позовної давності до зазначеної процедури.

В даному випадку співставляти слід інтерес держави у відшкодуванні шкоди у формі виплачених з вини слідчого або прокурора громадянину коштів з вимогами гарантії стабільності цивільних правовідносин та встановлення меж охорони суб'єктивних прав їх учасників. В даному випадку пропонуємо виходити з того, що інтерес потерпілої від протиправних дій слідчого або прокурора особи на момент виникнення в державі права зворотної вимоги вже задоволено здійсненням відповідної виплати, порушені права відновлено. Йдеться лише про можливість держави компенсувати понесені витрати за рахунок стягнення їх розміру з винної особи. За таких обставин було б суттєвим порушенням загальних засад права незастосування в даному випадку загального строку позовної давності тривалістю у три роки від дати проведення державою виплати по відшкодуванню громадянину шкоди, яка була завдана протиправними діями слідчого або прокурора.

4. Виконання відповідного судового рішення.

Видається, що виконання судового рішення по стягненню зі слідчого або прокурора грошових коштів на підставі ч.2 ст. 130 КПК України має здійснюватися в загальному порядку здійснення виконавчого провадження.

Для системного врегулювання означених правовідносин варто було б також передбачити на законодавчому рівні обов'язкову дисциплінарну відповідальність керівника групи слідчих/групи прокурорів, в разі, якщо один з членів відповідної групи вчинив дії, які згодом втілилися у правову підставу для стягнення з такого члена групи грошових коштів в порядку

ч.2 ст. 130 КПК України. Очевидно, що зазначене положення може застосовуватися лише в разі, якщо в діях самого керівника групи слідчих/групи прокурорів не вбачається підстав для застосування і щодо нього також заходів, які передбачені частиною другою статті 130 КПК України. При цьому дисциплінарне стягнення щодо керівника такої групи не повинно мати наслідком застосування до нього в жодній формі заходів, що застосовуватимуться до винного члена такої групи в ході стягнення грошових коштів.

В контексті зазначеного не можемо погодитися з позицією заступника начальника організаційно-методичного відділу слідчого управління ГУНП в Харківській області Безукладнікової Ю.С., відповідно до якої незадовільний стан в системі організації досудового розслідування в Україні (перенавантаження слідчих) по суті забезпечує можливість застосування ч.2 ст. 130 КПК України до майже кожного слідчого, адже перевантаженість останнього не дає йому можливості належним чином здійснювати досудове розслідування кожного кримінального провадження. По-перше, слід зазначити, що сама по собі значна кількість проваджень не може з необхідністю зумовлювати вимушене порушення слідчим прав і свобод учасників відповідних кримінальних проваджень, адже питання організації діяльності досудового розслідування та дотримання прав і свобод учасників відповідного кримінального провадження знаходиться в компетенції не самого лише слідчого, а й керівника органу досудового розслідування, процесуального керівника, оперативних співробітників, можливих членів слідчої групи. Відповідне підтверджується чисельними прикладами

успішної діяльності слідчих та відповідними статистичними звітами Головних управлінь Національної поліції України. Більш того, такий підхід по суті зумовлював би можливість умисних зловживань з боку слідчих, адже таким чином створюється умовний формальний критерій дозволеної пропорційності кількості проваджень слідчого до кількості порушення прав і свобод учасників відповідних проваджень. Більш того, вважаємо, що в межах судового розгляду кримінального провадження, а також в ході дисциплінарного провадження щодо слідчого (як і прокурора), існує достатньо реальних правових гарантій для доведення в окремих випадках об'єктивної неможливості забезпечення дотримання прав і свобод учасників кримінального провадження.

Висновки. Таким чином, можна стверджувати, що саме по собі запровадження інституту регресивної вимоги держави до слідчого або прокурора, з вини яких було допущено відшкодування державою шкоди, завданої відповідними суб'єктами в ході досудового розслідування його учасникам, є вдосконаленням національної правової системи. Однак, необхідно відмітити, що відсутність належного наповнення новоствореного інституту правовими нормами, спрямованими на забезпечення належної дії такого інституту, а також відсутність організаційно-методичних дій держави щодо сприяння застосуванню відповідними суб'єктами положень ч.2 ст. 130 КПК України створюють загрозу нівелювання зазначеної позитивної ідеї через її неналежну реалізацію.

Список використаних джерел:

1. Безукладнікова Ю. С. До питань відшкодування державою шкоди, завданої слідчим, у порядку, передбаченому ч. 2 ст. 130 КПК України [Електронний ресурс] / Ю. С. Безукладнікова // Актуальні питання досудового розслідування та тенденції розвитку криміналістичної методики. – 2018. – Режим доступу : http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/21_11_2018/pdf/11.pdf.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування : Закон України // Голос України : Закон від 18.09.2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2548-19>

3. Про Національну поліцію : Закон України // Голос України : Закон від 02.07.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
4. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду : Закон України // Відомості Верховної Ради України: Закон від 01.12.1994 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-вр>.
5. Про прокуратуру : Закон України // Голос України: Закон від 14.10.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>.
6. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
7. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
8. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення забезпечення дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64238.

References:

1. Bezukladnikova Yu. S. Do pytan vidshkoduvannia derzhavoiu shkody, zavdanoi slidchym, u poriadku, peredbachenomu ch. 2 st. 130 KPK Ukrainy [Elektronnyi resurs] / Yu. S. Bezukladnikova // Aktualni pytannia dosudovoho rozsliduvannia ta tendentsii rozvytku kryminalistychnoi metodyky. – 2018. – Rezhym dostupu : http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/21_11_2018/pdf/11.pdf.
2. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo udoskonalennia zabezpechennia dotrymanna prav uchashnykiv kryminalnoho provadzhennia ta inshykh osib pravookhoronnymy orhanamy pid chas zdiisnennia dosudovoho rozsliduvannia : Zakon Ukrainy // Holos Ukrainy : Zakon vid 18.09.2018 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2548-19>
3. Pro Natsionalnu politsiuu : Zakon Ukrainy // Holos Ukrainy : Zakon vid 02.07.2015 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
4. Pro poriadok vidshkoduvannia shkody, zavdanoi hromadianynovi nezakonnymy diiamy orhaniv, shcho zdiisniuiut operatyvno-rozshukovu diialnist, orhaniv dosudovoho rozsliduvannia, prokuratury i sudu : Zakon Ukrainy // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy: Zakon vid 01.12.1994 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-вр>.
5. Pro prokuraturu : Zakon Ukrainy // Holos Ukrainy: Zakon vid 14.10.2014 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>.
6. Konstytutsiia Ukrainy: pryiniata na piatii sesii Verkhovnoi Rady Ukrainy 28 chervnia 1996 r (zi zminamy) [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>.
7. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
8. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo udoskonalennia zabezpechennia dotrymanna prav uchashnykiv kryminalnoho provadzhennia ta inshykh osib pravookhoronnymy orhanamy pid chas zdiisnennia dosudovoho rozsliduvannia [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64238.